

1. Inleiding

Debatteren is een complexe taak. Het veronderstelt onder andere reactievermogen, luistervaardigheid, kennis van het onderwerp en natuurlijk argumentatie- en presentatievaardigheden. Dat betekent dat in het debatonderwijs rekening gehouden moet worden met een stapsgewijze opbouw. De afzonderlijke competenties worden in deze lesopzet daarom apart behandeld. Daarnaast kan niet genoeg gezegd worden dat veelvuldig oefenen de enige manier is om je in debatteren en jureren te bekwamen. Het lezen van een boekje is natuurlijk niet voldoende en een lescontext waarin je maar een keer de gelegenheid krijgt je woordje te doen, ook niet. Het moet vaak, liefst nog vaker.

Hieronder volgen achtereenvolgens algemene aanwijzingen voor de docent, leerdoelen, leermiddelen en een mogelijke invulling van zeven debatbijeenkomsten. Uiteraard is de opzet alleen bedoeld ter ondersteuning en advies; de eigen lessituatie blijft natuurlijk leidend voor de gebruiker.

2. Algemene aanwijzingen voor de docent

Algemene aanwijzingen voor de docent betreffen duur, aantal studenten, tips voor verkorting of uitbreiding van de lesstof en globale doceertips voor beginnende docenten.

Aantal bijeenkomsten en deelnemers

Het boekje *Debatteren* gaat uit van zeven bijeenkomsten van twee uur. Het ideale aantal studenten is acht of twaalf. Met acht studenten kun je twee volledige debatten doen in tweetallen (2 x voor- en tegenstanders), met twaalf studenten kun je twee volledige debatten doen in drietallen (2 x 3 voor- en tegenstanders). Het bezwaar van de laatste variant is echter dat één student dan slechts een klein aandeel heeft: de conclusiebeurt.

Bij grotere groepen kan overwogen worden de debatten parallel te laten verlopen in verschillende zalen en op te nemen op video. Het voordeel is dat de deelnemers dan toch voldoende kunnen oefenen en dat er achteraf een juryoordeel over kan worden geveld.

Tips voor verkorting of uitbreiding van de lesstof

Afhankelijk van de beschikbare tijd, kan het boekje beperkt of uitgebreid gebruikt worden. Als het voornaamste leerdoel de standaardgeschildpunten en het debatteren over een onderwerp betreft, kan volstaan worden met hoofdstuk 3, de debatregels. Is er tijd om aandacht te besteden aan brongebruik en presentatievaardigheid, dan kan hoofdstuk 4 over strategische stappen daaraan worden toegevoegd. Als het wenselijk is om het herkennen van drogredenen en de wijze van reageren te oefenen, dan kan hoofdstuk 5 in de lesopzet worden meegenomen. Hoofdstuk 2 biedt tot slot een theoretisch kader om het belang van een redelijke jurering te benadrukken. Hoewel het debat een retorische traditie kent en gericht is op het overtuigen van een jury, is het verstandig ons te realiseren dat alleen trucs niet leiden tot verstandig beleid. Een hoogopgeleide jury prikt daar meestal ook wel doorheen. Daarnaast biedt hoofdstuk 2 een bekende aansluiting met argumentatiestructuren die in het voortgezet onderwijs reeds werden behandeld. Het spreekt voor zich dat hoofdstuk 2 ook overgeslagen kan worden.

Globale doceertips voor beginnende docenten

Als je begint met debatonderwijs, is het raadzaam om zelf gedebatteerd te hebben. Er zijn talloze clubs waar je bij aan kunt sluiten en kunt oefenen in het debatteren. Ligt dat niet in de mogelijkheden, dan is het verstandig eerst met een ervaren docent mee te lopen om een indruk te krijgen van wat er van je verwacht wordt. Uiteraard kun je ook met je docententeam eens wat debatten doen. Het maakt meteen duidelijk hoe lastig het is om aan zoveel zaken tegelijkertijd te denken: inhoud van het onderwerp, standaardgeschildpunten, beschikbare tijd, overtuigend presenteren om maar wat te noemen.

Een goede manier om de deelnemers uit te leggen hoe het debat in elkaar steekt, is filmpjes te laten zien. Op de website communicatiereeks.nl staan voorbeelddebatten, maar ook andere voorbeelden die op YouTube te zien zijn, zullen gewaardeerd worden. De relevantie van het vak *Debatteren* wordt daarmee ook meteen bevestigd.

Als de lesstof te omvangrijk is, kun je ervoor kiezen om je te beperken tot de basisvaardigheden van het debat, in dit geval hoofdstuk 3 en eventueel hoofdstuk 4 van het boekje *Debatteren*. Laat studenten vooral

veel zelf oefenen en geef met behulp van een evaluatieformulier andere studenten de opdracht hen te beoordelen. Dat scheelt een hoop analyse die je anders zelf zou moeten doen. Een andere mogelijkheid om de druk van het jureren weg te nemen, is de debatten op te nemen op video en deze pas achteraf te beoordelen. Dat kost natuurlijk wel extra tijd, maar dat is een investering voor de toekomst. Als je een paar debatten hebt beoordeeld, gaat het na verloop steeds gemakkelijker. Dan kun je het ook tijdens de bijeenkomsten zelf doen. Uiteraard kun je ook de deelnemers zichzelf of collega's achteraf laten beoordelen. Dat scheelt ook weer een hoop tijd en geanalyseer maar is ook sowieso aan te raden omdat de deelnemers dan zelf zien wat ze goed doen en wat beter moet.

De opzet van de collegereeks impliceert een strakke procesbegeleiding. Als dat in het begin te moeilijk is, kun je ervoor kiezen de uitleg van enkele theoretische begrippen over te slaan en deze als leeshuiswerk mee te geven. In principe wordt alles vrij helder beschreven in het boekje, namelijk.

Gun jezelf tot slot de tijd om zelf bedreven te raken in het doceren en jureren van debatten.

3. Leerdoelen, leermiddelen, toetsing

Hieronder worden de leerdoelen, leermiddelen en toetsingsmogelijkheden van de gehele cursus Debatteren weergegeven.

leerdoelen

- Kennis van standaardissues in beleidsvraagstukken
- Leren luisteren en doorgronden standpunten tegenstander
- Kunnen reageren op standpunten tegenstander
- Deugdelijk kunnen argumenteren met ondersteuning van bronnen
- Zowel voor- als tegenstanderrol op zich kunnen nemen (waardoor kennis van het onderwerp wordt vergroot en standpunten beter onderbouwd kunnen worden)
- Belangrijke drogredenen kunnen herleiden en op adequate wijze kunnen reageren
- Overtuigend presenteren
- Debatten kunnen beoordelen

Leermiddelen

De leermiddelen voor de cursus zijn:

boek *Debatteren* met oefeningen, website *communicatiereeks.nl*, video-opnames die door de docent zelf gemaakt worden.

Toetsing

Mogelijke manieren om te beoordelen of de deelnemers 'geslaagd' zijn voor de cursus, zijn:

- Voldoende bijdrage aan einddebat (voldoende standaardargumenten behandeld, voldoende bronnen, voldoende reacties op andere partij, voldoende presentatievaardigheid)
- Voldoende kolommenschema dat van tevoren ingeleverd moet worden.
- Eventueel extra jureeropdracht
- Aanwezigheidsplicht

4. Lesopzet per bijeenkomst

College 1

- Kennismaken met elkaar en huisregels
- Deelname verplicht
- Huiswerk verplicht (toegang wordt geweigerd als men zich niet heeft voorbereid)

Leerdoelen college 1

Theorie en vaardigheden:

Kennismaken met en toepassen van standaardgeschilpunten

Herkennen van bruikbare beleidstelling

Leren denken in voor- en tegenstanderspositie

Leermiddelen:

Theorie standaardgeschilpunten en beleidsstelling uitleggen aan de hand van powerpoint, eventueel nog ander beeldmateriaal. Oefeningen: onderwijsleergesprek, oefening uit boek, klassikale toepassing.

Introductie: (20 minuten)

Zorg voor een goed begin: laat deelnemers naambordjes plaatsen en kennismaken met elkaar. Dat kan bijvoorbeeld in duo's: vraag aan elkaar wie je bent en wat je ervaring met debatteren is. Na afloop vertelt de een over de ander wat diens ervaring is. Als je er een prikkelende vraag aan koppelt, bijvoorbeeld wat men vindt van de stelling dat debatteren het belangrijkste vak van de studie is, wordt het meteen ook speels. Creëer een veilige sfeer door te zeggen dat debatteren belangrijk is maar ook moeilijk en dat het de bedoeling is dat ieder tijdens de cursus zijn debatvaardigheden ontwikkelt. Je hoeft dus niet meteen een begenadigd spreker te zijn. Belang debattechniek: degenen die goed kunnen debatteren, krijgen vaker gelijk. Daarnaast: maatschappelijke relevantie: als je je goed kunt inleven in andere partijen, ben je een betere gesprekspartner en daag je jezelf ook uit om je eigen overtuiging kritisch te bekijken. Dat draagt uiteindelijk bij aan betere besluitvorming.

Oefening 1, kennismaken argumenteren over beleid: (30 minuten)

Deelnemers uitnodigen te discussiëren over beleidskwestie waar je weinig achtergrondkennis voor nodig hebt. Bijvoorbeeld: bedenk argumenten waarom je de koffieautomaten in jullie organisatie af zou schaffen. Die argumenten inventariseer je op bord.

Daarna: bedenk argumenten die het bestuur kan geven om de koffieautomaten te behouden. Ook deze argumenten weer op bord schrijven.

Slotsom: er zijn problemen nodig om aannemelijk te maken waarom je een situatie wilt veranderen. En er zijn veel argumenten mogelijk om de situatie te houden zoals die is.

Uitleg standaardgeschilpunten: leidraad voor zowel voor- als tegenstanders om relevante argumenten te bedenken voor beleid. Je moet in staat zijn om zowel de voor- als tegenstandersrol op je te nemen. Hierdoor leer je je goed in te leven in de andere partij. Daardoor kom je meer over het onderwerp te weten en kun je je standpunt beter onderbouwen maar ben je ook voorbereid op wat de ander kan zeggen.

Oefening 2, beleidsstelling: (15 minuten)

Beleidsstellingen moeten over beleid gaan en een verandering in de toekomst voorstellen. Maken en bespreken: oefening 1 in syllabus.

Oefening 3, toepassen standaardgeschilpunten en reactie bedenken: (20 minuten)

Geef een beleidstelling, of kies er een uit de syllabus, en laat studenten aan de hand van de standaardgeschilpunten argumenten voor- en tegen bedenken.

Daarna: verdeel het bord in twee helften: voor- en tegenstanders. Inventariseer op bord argumenten en bespreek of argumenten inderdaad bij problemen, inherentie, uitvoerbaarheid enzovoort horen. Vaak worden die geschilpunten door elkaar gehaald.

Vraag vervolgens klassikaal welke argumenten als tegenargument kunnen dienen. Ook dit is weer een oefening in het juist plaatsen van de argumenten bij de betreffende geschilpunten.

Huiswerkopdracht:

Voor een echte beleidstelling waar informatie over te vinden is voor- en tegenargumenten bedenken (voor de twee opzetbeurten). Beleidstelling wordt bepaald door docent. Thuis oefenen in het uitspreken ervan, want je moet al voor de klas een presentatie houden. Maximale tijd: twee minuten. Lezen: boek H 2 en 3.1, 3.2 en 3.3.

College 2

Leerdoelen

Vaardigheden:

- **Leren uitspreken van opzetbeurt voor een publiek**
- **Leren luisteren en samenvatten wat de ander zegt**
- **Leren reageren op de ander en dit uitspreken voor een publiek**

Theorie:

- **Bewijslast en jurering**
- **belang van bronvermelding**
- **minimale taakverdeling eerste twee beurten**

Leermiddelen:

Praktische oefeningen in opzetbeurt, samenvatten en reageren. Theorie met powerpoint en filmpjes die ondersteunen. Onderwijsleergesprek om oefeningen te duiden.

Oefening 1: presenteren opzetbeurt en samenvatten (15 minuten)

Een student presenteert voor de groep. Hij/zij krijgt maximaal twee minuten de tijd. Wijs iemand aan die de tijd bijhoudt. De anderen krijgen de opdracht mee te schrijven in een kolommenschema: wat wordt er precies gezegd?

Na de eerste beurt krijgt een student uit de groep de opdracht om samen te vatten wat de ander heeft gezegd. Aan de presentator wordt gevraagd of hij/zij het eens is met de samenvatting. Daarna krijgen ook de andere juryleden de kans om te reageren op de samenvatting. Deze oefening is bedoeld om te laten zien hoe lastig het is om goed te luisteren, dat er verschil in interpretatie kan ontstaan en hoe snel je iemands standpunt vertekent.

Oefening 2: in duo's presenteren en samenvatten (15 minuten)

Dezelfde oefening wordt gedaan maar nu in duo's. De een presenteert, de ander schrijft mee en vat het vervolgens hardop samen. De presentator geeft aan in hoeverre de samenvatting correct is. Daarna vice versa.

Theorie uitleggen over bewijslast, minimale taakverdeling eerste twee beurten en jurering (10 minuten)

(Als er tijd over is) oefening 3: presentatie van twee beurten in trio's (30 minuten)

Twee studenten houden ieder een spreekbeurt over een gemakkelijk onderwerp of over hetzelfde onderwerp, één voor de stelling, de ander tegen de stelling. In de tegenstandersrol wordt kort samengevat waarop gereageerd wordt en worden tegenargumenten gegeven. De derde student schrijft mee en beoordeelt wie er gewonnen heeft. Om en om wisselen van rol.

Theorie: bronvermelding (10 minuten)

Je argumenten worden steekhoudender als je ze voorziet van feitelijke onderbouwing. Uitleggen hoe je dat systematisch doet en wat bronnen overtuigend maakt. (Gezaghebbend en relevant voor onderwerp, consensus onder autoriteiten, volledige weergave bronnen, juiste methode van onderzoek)

Huiswerk:

Lezen boek paragrafen 3.4, 3.5, 4.4, 5.1, 5.2 en 5.3. Voorbereiden debat in twee beurten over hetzelfde onderwerp. Je moet beide rollen op je kunnen nemen. Argumenten moeten voorzien zijn van bronnen. Maken: oefening 5, beoordeling van bronnen en oefening 6: beoordeling debat over biobrandstof en oefening 8, drogredenen.

College 3

Leerdoelen

Vaardigheden:

- **Debatteren in twee beurten, een opzetbeurt en een verweerbeurt**
- **Argumenteren met onderbouwing**
- **Herkennen drie drogredenen en erop kunnen reageren**

Theorie

- **Kennis taakverdeling eerste vier beurten**
- **Kennis drogredenen en reactiewijze**
- **Kennis factoren overtuigend presenteren en stijlfiguren**

Leermiddelen:

Terugkoppeling huiswerkopdrachten, onderwijsleergesprek. Theorie met ppt en videovoorbeelden. Praktijkoefeningen middels debatteren. Utdelen van briefjes met daarop drogredenen om reacties in de groep uit te lokken.

Oefening 1: bespreking huiswerkopdracht 4 en 5 (30 minuten)

Eerst in tweetallen elkaars huiswerk laten bekijken. Daarna klassikaal antwoorden bespreken. Eventueel nog extra uitleg geven over jurering.

Theorie: drogredenen stroman, ad hominem en verkeerde oorzaak-gevolgrelatie en hoe je erop reageert. (10 minuten)

Oefening 2: propjes uitdelen waarop drogredenen staan. Deze zijn al bekeken voor het huiswerk (15 minuten)

De student die begint, moet eerst kiezen wie er antwoord op moet geven. Vervolgens vouwt hij het propje open en leest de drogreden voor. De ander moet daar dan adequaat op reageren. Daarna mag degene die antwoord heeft gegeven zijn propje voorlezen en iemand anders 'aanvallen'. Degene die geen goed antwoord heeft, wordt of geholpen door de anderen, of moet gaan zitten. Afhankelijk van je stijl van lesgeven, maak je er een oefening of een wedstrijd van.

Theorie: korte instructie voor debat in vier beurten. Het accent ligt op wie wat moet doen in welke beurt. Ze hebben dat al gelezen in de syllabus dus het is alleen maar herhaling.

Daarnaast kort ingaan op belangrijkste factoren die een presentatie overtuigend maakt: publiek aankijken, aankondigen geschilpunten, controle over stem, gezicht en lijf en stijlfiguren. Eventueel illustreren met filmpjes.

Oefening 3: debatteren in vier beurten (2 x 2) (20 minuten per debat en bespreking, er kunnen maximaal twee oefendebatten gehouden worden in deze opzet)

Vier studenten gaan in duo's in vier beurten een debat houden. Houd het kort, zo'n twee minuten per beurt is voldoende. De rest jureert. Wijs ook iemand aan die de presentatiefactoren in kaart brengt. Zowel de inhoud van het debat als de presentatietechnieken worden besproken.

Debat opnemen zodat studenten zichzelf kunnen terugzien.

Huiswerk:

Lezen boek hoofdstuk 4 en paragrafen 5.4, 5.5, 5.6

Maken oefening 7, beoordeling debat over OV-jaarkaart in het MBO-onderwijs en opdracht 9, drogredenen en 12 stijlfiguren.

Degenen die gedebatteerd hebben: opname terugkijken en reflectieverslagje schrijven. Wat doe je goed, wat moet beter?

Vorbereiden debat zes beurten (afhankelijk van groepsgrootte. Je kunt er ook voor kiezen om het debat in te korten). Zelfde onderwerp, degenen die dit college niet aan de beurt kwamen, moeten volgend college debatteren. Gebruik stijlfiguren!

College 4

Leerdoelen

Vaardigheden:

- **Debatteren in zes beurten**
- **Imago versterking door gelijk geven, pokerface en zelfs-als redenering**
- **Herkennen en reageren op drie drogredenen**

Theorie:

- **Imagobuilding**
- **Drie drogredenen: verkeerde analogie, ad populum, ontduiken bewijslast**

Leermiddelen:

Praktijkoefeningen door debat, huiswerkoefeningen bespreken, powerpoint met voorbeeldfilmpjes, oefening in reageren op drogredenen

Bespreking huiswerkopdracht (15 minuten, om tijd te winnen, kun je er ook voor kiezen deze antwoorden op blackboard te zetten of op kopie uit te delen).

Theorie: drogredenen analogie, ad populum, ontduiken bewijslast (10 minuten)

Oefening 1: Laat drogredenen zien op powerpoint en vraag klassikaal te reageren. (15 minuten)

Theorie: imagobuilding: pokerface, gelijkgeven, zelfs-als-redenering (10 minuten)

Oefening 2: debatteren in 6 beurten (duo's) (20 minuten inclusief bespreking, strakke regie nodig of huiswerkbespreking laten vervallen of debat inkorten)

Teams debatteren. Rest jureert. Ook wordt gelet op presentatievaardigheid. Daarnaast let er iemand speciaal op de extra taak die ze hebben gekregen: stijlfiguren.

Video-opnames worden gemaakt. Deze moeten bekeken worden en er moeten reflectieverslagen over geschreven worden aan de hand van het evaluatieformulier. Wat ging goed, wat kan er beter?

Huiswerk:

Lezen boek 5.7-5.11, nogmaals 4

Vorbereiden debat (6 beurten of korter als de groep te groot is), moet alvast stelling zijn waarover gedebatteerd wordt voor een cijfer. Maak gebruik van gelijk geven, zelfs-als redenering, pokerface, stijlfiguren.

Eigen video-opname bekijken en leerdoelen stellen voor toekomst

Eventueel drogredenen op Blackboard bekijken en beoordelen

College 5:

Leerdoelen

Vaardigheden:

- Debatteren in zes beurten (maar mag korter als groepsgrootte dat impliceert)
- Herkennen en kunnen reageren op laatste vijf drogredenen

Theorie:

Vier drogredenen: vals dilemma, ad baculum, overhaaste generalisatie, ad ignorantiam, ad misericordiam

Leermiddelen:

praktijk oefeningen, powerpoint met video's

Theorie: bespreking vals dilemma, ad baculum, overhaaste generalisatie, ad ignorantiam, ad misericordiam en wijze van reageren (10 minuten)

Oefening 1: oefenen in reageren op drogredenen, zelfde wijze als vorige twee colleges. (15 minuten)

Oefening 2: debatteren in 6 rondes + bespreking door jury. Iedereen moet bij voorkeur aan de beurt komen. Is de werkgroep te vol, kort dan of de rondes in (vermindering aantal minuten) of laat bijvoorbeeld de concluderende beurt achterwege.

Ter afwisseling kun je er ook voor kiezen een debatronde te organiseren waar zoveel mogelijk drogredenen in vermeld worden.

Huiswerk voor college 6 en 7:

Voorbereiden debat voor een cijfer. Iedereen moet debatteren voor een cijfer en zowel de voor- als tegenstandersrol op zich kunnen nemen. Kort het debat in als het anders niet haalbaar wordt.

Iedere student moet bovendien een kolommenschema insturen waarop de eerste vier beurten 'ingevuld' zijn. Dit kolommenschema moet voldoende zijn, dat betekent dat de argumenten zinvol en relevant moeten zijn en voorzien van bronnen.

College 6 en 7:

Debatteren voor een cijfer

Je kunt afspreken het cijfer aan het einde van de reeks te geven of nadat je de video-opnames hebt teruggezien. Vooral voor beginnende docenten is dat een veilige manier om cijfers uit te delen. In ieder geval is het raadzaam de cijfers pas te geven nadat je alle debatten hebt gezien en het als 'wisselgeld' te gebruiken als er nog opdrachten ingeleverd moeten worden. Studenten krijgen pas een cijfer als ze aan alle andere opdrachten hebben voldaan.

Voor vragen/suggesties graag contact opnemen via mail@communicatiereeks.nl of mail@josjekuenen.nl

Veel succes!

Collegeopzet 1-7

College 1	theorie	oefeningen	Huiswerk voor volgende keer	leermiddelen
	<ul style="list-style-type: none"> - Standaardgeschilpunten - Beleidstellingen - Voor- en tegenstanderspositie 	<ul style="list-style-type: none"> - Oefendiscussie - Beleidstellingen (oefening 1 boek) - Oefenen in argumenten vinden (oefening 2/3 boek) 	<ul style="list-style-type: none"> - Lezen boek 2 en 3.1, 3.2 en 3.3 - Voorbereiden opzetbeurt V en T 	Boek, ppt
College 2	<ul style="list-style-type: none"> - Bewijslast en jurering - Bronvermelding - Taakverdeling 	<ul style="list-style-type: none"> - 1^e beurt presenteren - Luisteren en samenvatten - Reageren op argumenten - Jureren 	<ul style="list-style-type: none"> - Lezen boek 3.4, 3.5, 4.4, 5.1, 5.2 en 5.3 - Voorbereiden debat 4 beurten in voor- en tegenstandersrol, brongebruik - Maken oefening 4, 5 en 7 	Boek, ppt, praktische oefeningen in duo's en trio's
College 3	<ul style="list-style-type: none"> - Stroman, ad hominem en verkeerde oorzaak-gevolgrelatie - Criteria overtuigend presenteren - Stijlfiguren 	<ul style="list-style-type: none"> - Huiswerkbespreking - Oefendebat in vier beurten (wordt opgenomen) - Reageren op drogredenen 	<ul style="list-style-type: none"> - Lezen boek 4, 5.4, 5.5, 5.6 - Maken opdracht 7, 9, 12 - Voorbereiden debat in voor- en tegenstandersrol met bronnen en stijlfiguren - Video-opname bekijken - Reflectieverslagje schrijven over presentatievaardigheid 	Boek, ppt, oefendebat, klassikaal reageren op drogredenen, video-opnames
College 4	<ul style="list-style-type: none"> - Verkeerde analogie, ad populum, ontduiken bewijslast - Reputatiemanagement 	<ul style="list-style-type: none"> - Huiswerkbespreking - Oefendebat in 6 beurten (wordt opgenomen) - Reageren op drogredenen 	<ul style="list-style-type: none"> - Lezen boek 5.7, 5.8, 5.9, 5.10 en 5.11 - Bekijken video-opnamen en schrijven reflectieverslagje - Voorbereiden oefendebat (zelfde stelling als einddebat) met gelijk geven, zelfs-als-redenering, pokerface en stijlfiguren 	Boek, ppt, oefendebat, video-opnames, klassikaal reageren op drogredenen
College 5	Vals dilemma, ad baculum, overhaaste generalisatie, ad ignorantiam, ad misericordiam	<ul style="list-style-type: none"> - Oefendebat in 6 beurten - Reageren op drogredenen 	<ul style="list-style-type: none"> - Kolommenschema inleveren voor eerste vier beurten. Moet voldoende zijn. - Voorbereiden einddebat, in zowel voor- als tegenstandersrol 	oefendebatten
College 6	Einddebat			
College 7	Einddebat			